

**Udržitelné zdravé zvířata a bezpečnost potravin v ekologickém zemědělství (SAFO)
Společný akt Evropské unie QRLT – 2001 – 02541**

**PERSPEKTIVA ZDRAVÍ HOSPODÁŘSKÝCH ZVÍŘAT V EKOLOGICKÉM
ZEMĚDĚLSTVÍ PRO BUDOUCNOST: HLAVNÍ SDĚLENÍ, ZÁVĚRY, KLÍČOVÉ BODY
A DOPORUČENÍ ZE SÍTĚ SAFO**

**OBSAH 5. konference SAFO
1. červen 2006, v Odense, Dánsko**

Obecný cíl a konkrétní úkoly SAFO

Cílem projektu sítě evropského fondu SAFO je zlepšení zdraví hospodářských zvířat a zajištění nezávadnosti potravin v systému ekologického zemědělství ve stávajících či přistupujících zemích Evropské unie. Tento cíl je naplňován díky aktivní výměně informací, výsledků a závěrů výzkumů mezi vědci, farmáři, zákonodárci a širokou komunitou lidí, zabývajících se ekologickým zemědělstvím, včetně zákazníků.

Přehled 5. konference SAFO

Závěrečné 5. konference SAFO se účastnilo 65 delegátů z 23 států. Konference konaná v Odense byla jedním ze satelitních setkání, které byly součástí společného Evropského konference, týkající se ekologického zemědělství (konané 30.-31. května 2006). Konference přivítala přes 1000 účastníků. Program konference SAFO zahrnoval přehled činnosti a závěrů z projektu SAFO, v kontextu současných diskusí o pozměnění Regulace Evropské unie 2092/91, a diskuse o roli, kterou může představovat formální zhodnocení zdraví a welfare hospodářských zvířat při udělování oprávnění k ekologickému zemědělství. Konference SAFO se také zabývala organizací tématu 3, které bylo součástí Evropského sdruženého kongresu: „Šetrné zacházení se zvířaty, zdraví, welfare a kvalita produktů“. Ve třech přidružených tématech bylo představeno 65 stran materiálů, které jsou k dispozici na: http://orgprints.org/view/projects/int_conf_joint2006.html.

1. Plenární zasedání č. 1: Výsledky projektu SAFO a pozměnění regulace Evropské unie

Zpráva ze SAFO Roadshows v nových a přistupujících členských státech Evropské unie

David Younie prezentoval zprávu z pěti seminářů SAFO Roadshow konaných v průběhu roku 2005 v Lotyšsku, Maďarsku, na Slovensku, v České republice, Estonsku a Rumunsku. Vedle Roadshows se konala 3. konference SAFO ještě v Polsku, kde byl podtržen hlavní záměr projektu SAFO, který byl směřován na nové členské státy. Cílem seminářů Roadshow bylo rozšířit informace vyplývající z projektu, diskutovat a identifikovat hlavní body týkající se zdraví zvířat v ekologickém zemědělství a nezávadnosti potravin v těchto státech. Semináře byly určeny chovatelům hospodářských zvířat v ekologickém zemědělství, zákonodárcům, představitelům orgánů udělujících certifikaci, poradcům, veterinářům a vědcům. Pro všech šest států je typické, že ekologická zemědělská výroba je zde sektorem relativně začínajícím a nezralým, ale zároveň se během posledních let velmi rychle rozvíjí. Nedostatečný domácí trh byl označen jako hlavní překážka pro zlepšení podmínek zvířat na ekologických farmách ve všech těchto státech, což se odráží v nedostatku místních dostupných schválených možností výroby. Ve všech zemích bylo zjištěno nejen omezené poskytování poradenství ekologickým zemědělcům, ale i nedostatečné znalosti veterinářů. Běžně docházelo k udílení certifikátů místům nevyhovujícím pro ustájení zvířat, neumožňujícím ekologickou výměnu steliva a krmiva a místům, kde docházelo k paralelní produkci ekologického a běžného zemědělství na jedné farmě zároveň.

Doporučení Standardní vývojové pracovní skupiny SAFO

Albert Sundrum prezentoval doporučení SAFO pro budoucí vývoj regulace ekologického zemědělství v Evropské unii ve vztahu k živočišné výrobě. Zdůraznil míru různosti systémů živočišné výroby v Evropě a skutečnost, že ekologická živočišná výroba zaostává za rostlinnou výrobou. Zdá se, že status zdraví zvířat v ekologickém zemědělství je srovnatelný s tradiční zemědělskou výrobou, tzn. není výrazně lepší. Rozdíly mezi konkrétními farmami se zdají být větší, než rozdíly mezi ekologickým a tradičním systémem, přičemž nejdůležitějším původcem rozdílů je vedení farmy. Plány na přeměnu farmy často nezahrnují podniky živočišné výroby, neprobíhá dostatečné školení a vzdělávání farmářů v řízení prevence zdraví na ekologických farmách. Veterinářům, odborným konzultantům a inspektorům také často chybí dostatečné školení v řízení prevence zdraví a v alternativních možnostech léčení. Standardní vývojová pracovní skupina doporučuje:

- Pevná pravidla týkající se zdraví zvířat, podtrhující potřebu preventivních opatření, které by měly být zahrnuty v regulaci EU.
- Regulace EU by měla poskytovat konkrétnější směrnice a vysvětlení preventivních opatření.
- Každý podnik ekologického zemědělství by měl vypracovat plán zdraví zvířat.
- Je třeba se zaměřit na projevy zdraví, na základě zhodnocení zvířete.
- Orgány udělující certifikaci by měly zavést systém pravidelných kontrol údajů o zdraví zvířat.

Shrnutí regulace EU 2092/91

Kim Holm Boesen z jednotky F5 z DG oddělení pro zemědělství v Evropské komisi představil materiály, popisující pozadí shrnutí regulace EU, týkající se ekologické zemědělské výroby zejména v kontextu ekologické živočišné výroby a některých klíčových bodů z projektu SAFO. Popsal, jak je nová regulace důležitá k odůvodnění a objasnění již existující regulace. Rámec navrhované úpravy nyní obsahuje také akvakulturu, která zde dříve nebyla zahrnuta. Zmínil také doporučení Standardní vývojové skupiny SAFO a naznačil, že současná verze úpravy obsahovala podmínku, že personál, ošetřující hospodářská zvířata, by měl mít „nezbytné schopnosti a znalosti“, a že „vysoký welfare zvířat“ je nyní přímo jedním z cílů. Zmínil, že technické standardy (Annex I až VIII) v regulaci 2092/91 by se měly přesunout do nové regulace beze změn, kromě těch, které jsou třeba uvést do souladu s dalšími, aktuálnějšími zákony EU. V budoucnu by byly přezkoumány příznivé seznamy (vstupů, tj. Annex VI), za pomoci expertní skupiny, jak se předpokládá v Evropském akčním plánu o ekologickém zemědělství a produktech, ale toto čeká na zavedení regulace a výzkumného projektu o vstupních hodnoceních. Stejný přístup bude uplatněn pro nové materiály u Annex II. Ve vztahu ke klíčovému sdělení ze SAFO, že je třeba vzít na vědomí různorodost systémů živočišné výroby, zdůraznil zejména faktor flexibility pravidel výroby (článek 16), což bylo předloženo k zavedení do upravené regulace. Nicméně toto by bylo připojeno k objasnění v otázce přístupu k odejmutí oprávnění, tzn. orgány, vydávající oprávnění, by v budoucnu neměly mít obecně možnost oprávnění odebrat – „běžná, ale výjimečná pravidla“ (článek 16), byly by pod kontrolou národního kompetentního orgánu (běžně členský stát) a řídily by se platnými směrnici EU.

2. Plenární zasedání č.2:

Zdraví hospodářských zvířat a welfare při udělení oprávnění pro ekologické zemědělství, uplatňování parametrů u zvířat

Zasedání zahájila Tina Leeb z Rakouské zemědělské univerzity. Nejprve uvedla důvody, proč se vyžaduje zjišťování welfaru zvířat při udělování oprávnění (viz. výše zmíněné minimální rozdíly ve zdraví a welfaru mezi ekologickou a klasickou živočišnou výrobou). Dále popsala různé způsoby zjišťování welfaru, např. použitím systémů založených na vstupu, jako např. ANI/TGI indexový systém, který zaznamenává příznivost podmínek ustájení použitím parametrů založených na výstupu včetně kvantitativních údajů o zvířeti (např. tělesná kondice, poranění kůže, vzdálenost od ostatních) nebo kvalitativních údajů (např. vytvoření termínů, popisujících chování nebo pocity

jednotlivých kusů ve stádě). Nakonec zmínila do jaké míry tyto různé metody splnily požadavky správného zjišťování parametrů, tzn. aby byly platné, užitečné a spolehlivé. Závěrem uvedla že ačkoliv by se některé parametry, založené na vstupu měly zahrnout do systému hodnocení, měl by se upřednostnit takový systém, který by mohl a měl především zahrnovat jak kvantitativní, tak kvalitativní parametry založené na výstupu.

Dále následovaly tři krátké prezentace představitelů orgánů, udělujících oprávnění pro ekologické zemědělství, kteří se podělili o své zkušenosti v oblasti zdraví zvířat a zjišťování welfare v procesu udělování oprávnění.

Ian Rogerson ze Soil Association Certification (Velká Británie) popsal, jak byl Bristolský program zajištění welfare (BWAP) na Bristolské univerzitě (v současnosti existuje pouze pro skot, prasata a drůbež) zaveden v procesu v udělení oprávnění od Soil Association. Nejprve byla vyškolená na používání tohoto programu malá skupina inspektorů, ale v současnosti již byli vyškoleni všichni inspektoři včetně administrativních pracovníků a zásady tohoto programu se uskutečňují při všech inspekcích. Systém funguje ve spolupráci s Bristolskou univerzitou. Při každoroční kontrole inspektoři informují a stanovují specifické parametry v oblastech s velkými podniky. Hlavní veterinář Bristolské univerzity nejen školí zaměstnance, ale také doprovází inspektory při „obtížných“ kontrolách a spolupracuje s administrativou při úpravě zdravotních plánů nebo diskutuje s veterináři na farmách. Hodnotící systém bude i nadále používán při následných inspekcích tam, kde došlo ke zvětšení podniků, ale také je snaha zavést v budoucnu běžné hodnocení welfare u drůbeže, prasat a skotu. Je ovšem třeba překonat některé problémy, včetně potřeby zajistit jednotnost v hodnocení mezi 40 inspektory, délce trvání inspekce, ceně školení a inspekce a směrnici pro řešení jakýchkoli zjištěných problémů týkajících se welfare.

Matthias Link je veterinář, který pracuje jako poradce pro orgán udělující certifikace „Bioland“ v Německu. Popsal dva projekty, týkající se posuzování zdraví zvířat a welfare na ekologických farmách. Prvním je federální projekt zahrnující čtyři instituce plus Bioland, ve kterých a) se vyvíjí a testují kontrolní seznamy ke zhodnocení zdraví a welfare a b) vyvíjí se a testují plány zdraví zvířat. Druhým projektem je projekt stanovený pro Bioland, ve kterém se vyvíjí krátký kontrolní seznam pro orgán udělující certifikaci (s požadavkem na následnou zprávu pro Bioland v případě závažných problémů se zdravím zvířat a welfarem), a dále „manuál pro péči o zdraví“ pro poradce v oblasti ekologického zemědělství. Toto zahrnuje tzv. „semaforový“ systém hodnocení zdraví a welfare (zelená = dobrý, oranžová = uspokojivý, červená = nedostatečný). Tento manuál také obsahuje informace o získání dobrého zdravotního a welfareového statusu (preventivní strategie, ustájení, atd.), čímž se také stává užitečnou pomůckou pro vzdělávání farmářů.

Elita Selegovska, představitelka SAFO v Lotyšsku, je inspektorkou centra pro testování a udělování certifikace (jednoho ze dvou orgánů udělujících certifikaci v Lotyšsku). Popsala hlavní problémy týkající se udělování oprávnění k ekologické živočišné výrobě v Lotyšsku. Jedná se o nedostatek ekologického krmiva (což může způsobit mnohým ekologickým zemědělcům ztrátu oprávnění) nevyhovující a nevhodné ustájení (včetně přivazování dobytka, dokonce i na pastvě), nedostatečná dokumentace a nedostatečné možnosti pohybu drůbeže, zejména v zimě. Během ekologických inspekcí se nebere zřetel na zhodnocení zdraví a welfare zvířat, protože na všech farmách, včetně tradičních je takový zákonný postup uplatňován Státní veterinární správou.

3. Diskuse pracovních skupin

Během konference se paralelně konaly tři diskuse pracovních skupin.

Standardní vývojová skupina diskutovala o změně regulace. Tato diskuse poskytla prostor pro mnoho objasňujících otázek, týkajících se návrhů Evropské komise a zaměřila se na to, zda by měly

změny zahrnout také specifické body (např. rozsah, principy preventivní zdravotní péče, zásady zdravotního plánu zvířat) jako nedílná součást regulace EU, nebo zda by se měly stát součástí legislativy na úrovni členských států.

Druhá skupina diskutovala sjednocení posuzování zdraví zvířat a welfaru v procesu udílení certifikace. Je důležité si uvědomit, že ať je v legislativě zahrnuto cokoliv, regulace se sama o sobě nezabývá realizací norem. V praxi existuje široká škála realizace uvnitř a mezi jednotlivými orgány udělující certifikaci, regiony a státy. Tedy dokonce i když je nějaký požadavek na hodnocení welfaru zvířete zahrnut do regulace, nastává otázka jeho aplikace. Je potřeba nalézt mechanismus minimalizace této různorodosti (např. orgány technické pracovní skupiny (CBTWG) ve Velké Británii, které se pravidelně scházejí, aby prodiskutovaly body standardních realizací. Někteří členové skupiny vážně zpochybňovali potřebu závazného hodnocení welfaru (např. situace v Lotyšsku je popsána výše).

Třetí skupina diskutovala o poskytování poradenství v oblasti zdraví zvířat a kvality potravin. Skupina se shodla na velké potřebě zavedení zdravotních plánů pro zvířata ve všech zemích. (ačkoli si také uvědomovali, že povinné zdravotní plány by neměly být součástí regulace), dále na potřebě nabídky školení v oblasti ekologické živočišné výroby, poskytované poradcům, veterinářům a farmářům, dále že bude nutné vyvinout jednoduchý zdravotní plán, který by bylo možné uplatnit ve všech zemích a že by se měla vytvořit databáze správných jednoduchých zdravotních plánů.

4. Závěrečný projev: Klíčová sdělení z projektu SAFO

Mette Vaarst, koordinátorka projektu SAFO, uzavřela konferenci shrnutím jejích klíčových sdělení. Zdůraznila některé konkrétní výsledky: pět konferencí s 81 ústními a 39 plakátovými prezentacemi, plus s nimi spojenými jednáními (v Angličtině) a shrnutí konference (v 18 jazycích) s publikacemi v národních časopisech; pět Roadshows a zprávy z nich; tři diskuse účastníků a standardní vývojové zprávy a doporučení.

Během tohoto souhrnného síťového procesu byla zmíněna následující velmi logická sdělení:

- Byla jasně demonstrována různorodost fyzických a sociálních podmínek, odrážejících se i v systémech živočišné výroby. Toto omezuje možnost technologického přenosu z jednoho regionu do druhého a proto je poměrně obtížné vytvořit souhrnnou regulaci.
- Zavedení standardů v ekologickém zemědělství na úrovni farmy nedosahuje vždy ideálních hodnot z hlediska principů ekologického zemědělství. Toto se objevuje ve státech s dlouhou i krátkou tradicí ekologického zemědělství.
- Ve vztahu ke kvalitě potravin rozlišuje SAFO koncept „kvality procesu“ (tj. aspekty kvality spojené s metodou výroby) a „kvality výrobků“ (tj. skutečná kvalita samotného výrobku). Ačkoliv ekologické zemědělství vždy běžně uplatňuje vysoký proces kvality, některé její aspekty (např. pobyt drůbeže venku) může mít negativní dopad na bezpečnost/kvalitu produktů (např. v důsledku zvýšeného vystavení drůbeže kontaminujícím látkám a patogenům z okolního prostředí).
- Aby se předešlo těmto nedostatkům, ekologičtí farmáři musí zavést přísné dodržování zásad ekologického zemědělství a usilovat o dosažení povědomí a harmonie dosažením jak okamžitých praktických cílů finanční realizovatelnosti, tak také principů ekologického zemědělství
- V praxi to znamená potřebu dalšího zlepšování regulace ve vztahu ke zdraví a welfaru zvířat, zavedení zdravotních plánů pro zvířata, zlepšení procedury udělování oprávnění a zejména ve školení farmářů/poradců/veterinářů v oblasti preventivních zdravotních strategiích.

Celé jednání 5. konference SAFO bude zpřístupněno, stejně jako jednání ze čtyř předchozích konferencí na internetových stránkách SAFO: www.safonetwork.org.

David Younie
18. června 2006